

PRAWO AUTORSKIE
CHIŃSKIEJ REPUBLIKI LUDOWEJ

Wielokrotnie można się spotkać z poglądem, jakoby sformułowanie „prawo własności intelektualnej w Chińskiej Republice Ludowej” stanowiło swoisty oksymoron. Stanowisko takie, rozpowszechniane w szczególności w publikacjach popularnonaukowych, jest uzasadniane wieloma argumentami, które są wspierane danymi statystycznymi. Wskazuje się, że jeszcze dekadę temu naruszenia praw własności intelektualnej „kosztowały europejskich przedsiębiorców jednego dolara na każde pięć, które zarobili”¹.

Zastanawiając się nad przyczynami takich tendencji w Państwie Środka, za Leonardem Górnickim warto wyjaśnić, że jeszcze w XVII w. tamtejsza myśl o prawach indywidualnych jednostek pozostawała w sprzeczności z cesarską koncepcją dobra wspólnego, w oparciu o którą twory ludzkiego intelektu automatycznie przechodziły do ówczesnego odpowiednika domeny publicznej². Co więcej, kopiowanie dzieł było zjawiskiem nacechowanym pozytywnie, kwalifikowano je jako przejaw uznania dla twórczości autora³.

Chińska Republika Ludowa (ChRL) – najprawdopodobniej z uwagi na podjęcie wzmoczonej współpracy z zagranicznymi przedsiębiorcami i zetknięcie się z gospodarką kapitalistyczną⁴ – podejmuje jednak od dłuższego czasu wzmoczone działania, aby sprostać światowym standardom praw własności intelektualnej, ukierunkowanym na ochronę partykularnych interesów. Potwierdza to zarówno rozwój ustawodawstwa w tym zakresie, jak i wzrost liczby spraw sądowych oraz wysokości ustalanych sądownie odszkodowań⁵. Wypracowano i wprowadzono

¹ T. Janyst, *Chińskie prawo – co warto wiedzieć*, <http://www.polska-azja.pl/t-janyst-chinskie-prawo-co-warto-wiedziec/> (dostęp: 26.04.2018).

² L. Górnicki, *Rozwój idei praw autorskich: od starożytności do II wojny światowej*, Wrocław 2013, s. 42, 280.

³ M. Jankowska, *Autor i prawo do autorstwa*, Warszawa 2011, s. 41 i nn.

⁴ J.K. Fairbank, *Historia Chin*, Warszawa 2007, s. 378–390.

⁵ M. Dresden, *Copyright Protection in China – It’s Real, and It’s Spectacular*, 22.05.2017, China Law Blog, China Law for Business, <https://www.chinalawblog.com/2017/05/copyright-protection-in-china-its-real-and-its-spectacular.html> (dostęp: 26.04.2017); State Intellectual Property Office of the People’s Republic of China, *2015 Intellectual Property Rights Protection in China*, <http://english.sipo.gov.cn/laws/whitepapers/201607/P020160721403876149335.pdf> (dostęp: 26.04.2018).

wiele instytucji prawnych w celu zapewnienia bezpieczeństwa obrotu oraz stworzenia dogodnych warunków lokalnym i zagranicznym podmiotom. Przedmiot owej wzmożonej legislacji stanowi również promujące rozwój twórczości i nauki prawo autorskie⁶.

Wspomniane działania dostosowujące w ChRL zostały podjęte w 1979 r., kiedy to podpisano porozumienie o stosunkach handlowych ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej, zaś kontynuowane wraz z przystąpieniem do Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (World Intellectual Property Organization – WIPO) w 1980 r. oraz podpisaniem w 1992 r. Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych⁷. Dnia 11 grudnia 2001 r. ChRL została członkiem Światowej Organizacji Handlu (World Trade Organization – WTO), zobowiązując się tym samym do przestrzegania Porozumienia w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (*Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights* – TRIPS), stanowiącego integralną część Porozumienia w sprawie utworzenia WTO⁸. Wskazane akty zapewniają minimum ochrony praw własności intelektualnej, w tym prawa autorskiego⁹.

Materię prawa autorskiego w ChRL reguluje aktualnie ustawa Prawo autorskie Chińskiej Republiki Ludowej (ang. *Copyright Law of the People's Republic of China*; chiń. *Zhonghua Renmin Gongheguo Zhubuquoquanfa* 中华人民共和国著作权法), przyjęte na XV sesji Stałego Komitetu VII Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych dnia 7 września 1990 r., zmienione po raz pierwszy zgodnie z decyzją XXIV sesji Stałego Komitetu IX Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych z dnia 27 września 2001 r., zmienione po raz drugi zgodnie z decyzją XIII sesji Stałego Komitetu XI Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych z dnia 26 lutego 2010 r.¹⁰ Ustawodawca objął zakresem regulacji w szczególności następujące zagadnienia: przedmiot ochrony, podmiot ochrony, działalność organizacji zbiorowego zarządzania, okres ochrony, obrót prawami autorskimi, naruszenia praw autorskich, roszczenia przysługujące podmiotom uprawnionym w związku z naruszeniami.

⁶ M. Kania, *Materialnoprawne, procesowe i instytucjonalne aspekty ochrony prawa własności intelektualnej w Chinach*, <http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/42405/005.pdf> (dostęp: 26.04.2018).

⁷ Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych z dnia 9 września 1886 r., przejrzana w Berlinie dnia 13 listopada 1908 r. i w Rzymie dnia 2 czerwca 1928 r.

⁸ Porozumienie z dnia 15 kwietnia 1994 r. ustanawiające światową organizację handlu wraz z załącznikiem 1C – Porozumieniem w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej.

⁹ M. Głuchowska-Wójcicka, *Zmiany w prawie własności intelektualnej po przystąpieniu Chin do WTO [w:] Chiny w oczach Polaków. Księga jubileuszowa z okazji 60-lecia nawiązania stosunków dyplomatycznych między Polską a Chińską Republiką Ludową*, red. J. Włodarski, K. Zeidler, M. Burdelski, Gdańsk 2010, s. 565–579.

¹⁰ W dalszej części artykułu odwołuję się do angielskiej wersji *Copyright Law of the People's Republic of China*, przytaczając przepisy w tłumaczeniu własnym z angielskiego.

Celem przybliżenia prawnoautorskich założeń chińskiego ustawodawcy warto przeanalizować przepisy ogólne wskazanej ustawy, tj. rozdział I prawa autorskiego ChRL. W nich bowiem zawarto podstawowe założenia związane z funkcjonowaniem tego systemu ochrony.

W myśl art. 1 prawa autorskiego ChRL, stanowiącego quasi-preambulę, ustawa została wprowadzona zgodnie z konstytucją w celu ochrony praw autorów w ich literackiej, artystycznej i naukowej działalności, ochrony praw pokrewnych prawa autorskiego, podsyćcia kreatywności i rozpowszechniania utworów, co przyczyni się do budowania socjalistycznej cywilizacji duchowej i materialnej oraz promocji rozwoju i rozkwitu socjalistycznej kultury i nauki. Podstawowym celem przyświecającym ustawodawcy jest więc stymulowanie działalności twórczej, z tym jednak zastrzeżeniem, że twórczość winna działać na rzecz wskazanych wartości socjalistycznych.

Chiński ustawodawca nie uzależnia prawnoautorskiej ochrony od publikacji dzieła, nadto w sposób szczegółowy reguluje aspekt podmiotowy ochrony. W myśl art. 2 prawa autorskiego ChRL dzieła obywateli chińskich, jednostek prawnych i innych organizacji, bez względu na to, czy są opublikowane, zostają objęte ochroną praw autorskich zgodnie z ustawą. Dzieło osoby zagranicznej lub bezpieczeństwa (autora), który cieszy się ochroną swych praw autorskich na mocy porozumienia zawartego między krajem swojej przynależności lub swojego stałego zamieszkania a ChRL albo jest chroniony na mocy międzynarodowych traktatów, do jakich oba kraje przystąpiły, podlega ochronie praw autorskich zgodnie z ustawą. Jakikolwiek dzieło osoby zagranicznej lub bezpieczeństwa, które swą pierwszą publikację ma na terytorium ChRL, jest objęte ochroną praw autorskich zgodnie z ustawą. Jakikolwiek dzieło autora pochodzącego z kraju, który nie zawarł porozumienia z ChRL lub nie przystąpił do międzynarodowego traktatu, do jakiego przystąpiła ChRL, a także dzieło bezpieczeństwa, które pierwszą publikację ma w kraju będącym stroną międzynarodowego traktatu, do którego ChRL także przystąpiła lub mające publikację jednocześnie w kraju będącym członkiem takiego traktatu i w kraju niebędącym członkiem takiego traktatu, jest objęte ochroną praw autorskich na mocy ustawy.

Co warto zaznaczyć, prawnoautorska ochrona utworu aktywuje się już w momencie jego ustalenia, nie jest więc zależna od jakiegokolwiek rejestracji. Jest to zgodne z automatycznym modelem ochrony przewidzianym w Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych. Nie oznacza to jednak, że w ChRL brak systemu rejestracji utworów, bowiem funkcjonuje on na zasadzie dobrowolności zgłoszeń¹¹. W celu prowadzenia stosownego rejestru oraz postępowań rejestracyjnych utworzone zostało Chińskie Centrum Ochrony Praw Autorskich (Copyright

¹¹ *Copyright Protection in China. A Guide for the European SMEs*, http://www.china-iprhelpdesk.eu/sites/all/docs/publications/EN_Copyright_guide_Aug_2010.pdf (dostęp: 26.04.2018).

Protection Center of China – CPCC)¹². Wnioskowe postępowanie rejestracyjne kończy się wydaniem świadectwa rejestracji praw autorskich. Dokument ten ma istotną moc dowodową. Stwarza bowiem domniemanie¹³ istnienia praw autorskich po stronie podmiotu, na którego rzecz został wydany¹⁴.

Ustawodawca w art. 1 prawa autorskiego ChRL jako przykłady działalności objętej ochroną wskazuje działalność literacką, artystyczną i naukową. Zakres ten został doprecyzowany poprzez wskazanie form utworów w art. 3 ustawy, zgodnie z którym dzieła wymieniane w niej obejmują utwory literackie, artystyczne, prace z zakresu nauk przyrodniczych, nauk ścisłych, inżynierii i techniki itp. Są to:

- 1) utwory pisemne,
- 2) utwory ustne,
- 3) utwory muzyczne, dramatyczne, *quyi*¹⁵, choreograficzne i akrobatyczne,
- 4) utwory z zakresu sztuk pięknych i architektury,
- 5) utwory fotograficzne,
- 6) utwory kinematograficzne i wytworzone metodami podobnymi do metod kinematograficznych,
- 7) rysunki techniczno-projektowe, utwory wzornictwa przemysłowego, mapy, szkice i inne prace graficzne oraz modele,
- 8) oprogramowanie komputerowe,
- 9) inne utwory objęte przepisami odrębnymi i regulacjami administracyjnymi.

Zgodnie z art. 4 właściciele praw autorskich, egzekwując swoje prawa, nie mogą naruszać konstytucji, prawa ani interesu publicznego. Państwo nadzoruje publikację utworów oraz zarządza ich publikacją i rozpowszechnianiem pod kątem zgodności z prawem.

W kolejnym przepisie ustanowiono przedmiotowe wyłączenia spod ochrony prawnoautorskiej. Zgodnie bowiem z art. 5 ochroną nie są objęte:

- 1) ustawy, przepisy prawne, uchwały, decyzje i nakazy organów państwowych; inne dokumenty o charakterze prawnym, administracyjnym czy sądowym, a także ich oficjalne tłumaczenia,
- 2) wiadomości o sprawach bieżących,
- 3) kalendarze, tabele numeryczne, formularze powszechnego użytku i formuły.

Zgodnie z powszechnie przyjętą praktyką legislacyjną ustawodawca w przepisach ogólnych wskazuje te zagadnienia, do których przepisy danej ustawy się nie odnoszą. Regulacji prawa autorskiego ChRL nie podlegają utwory folklorystyczne, których zasady ochrony w myśl z art. 6 zostały przez Radę Państwową unormowane odrębnie.

¹² <http://www.ccopyright.com.cn/cpcc> (dostęp: 26.04.2018).

¹³ Przy czym jest to oczywiście domniemanie wzruszalne.

¹⁴ *Copyright Protection in China...*

¹⁵ *Quyi* to tradycyjna chińska forma sztuki *performance*.

Ustawodawca zdecydował się na utworzenie w ChRL krajowych i lokalnych departamentów administracyjnych ds. prawa autorskiego. Zgodnie z art. 7 prawa autorskiego ChRL Departament Administracyjny ds. Prawa Autorskiego przy Radzie Państwowej jest odpowiedzialny za zarządzanie prawem autorskim w całym kraju, zaś Departament Administracyjny ds. Prawa Autorskiego funkcjonujący w ramach lokalnych rządów ludowych na szczeblu każdej prowincji, regionu autonomicznego bądź miasta wydzielonego podlegającego bezpośrednio rządowi centralnemu jest odpowiedzialny za administrowanie prawem autorskim w zakresie swej jurysdykcji.

Ostatnią kwestią uregulowaną w przepisach ogólnych omawianej ustawy, tj. w art. 8, jest działalność organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, które upoważnione przez twórcę lub inny podmiot uprawniony w odniesieniu do danego utworu podejmują działania celem swoistego kolektywnego zarządu prawami autorskimi. W zakresie swojej działalności podmioty te mogą występować z roszczeniami w imieniu właścicieli praw autorskich lub osób uprawnionych do korzyści z tytułu tych praw. Nadto mogą jako strona zainteresowana uczestniczyć w sporach sądowych i działaniach arbitrażowych związanych z prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi. Organizacje te działają na zasadach *non-profit*. Sposób ich powstania, ich prawa i obowiązki, zasady pobierania przez nie honorariów z tytułu licencji oraz podziału tych opłat, nadto nadzór i zarząd nad nimi ustawodawca odelegował do ustanowienia przez Radę Państwową.

Ciekawym zagadnieniem, które ustawodawca przewidział już poza przepisami ogólnymi prawa autorskiego ChRL, jest instytucja dozwolonego użytku, zgodnie z którą w pewnych przypadkach uzasadnionego lub osobistego korzystania z utworu nie będzie ono wymagało zawierania umów czy też uzyskiwania odpowiednich zezwoleń twórcy¹⁶. Wyliczenie 12 przypadków dozwolonego użytku zawiera art. 22, zgodnie z którym nie dochodzi do naruszenia praw autorskich w przypadku przytoczenia niewielkiej części utworu w artykule naukowym, tłumaczenia dzieła opublikowanego przez obywatela chińskiego, osobę prawną lub organizację, które to dzieło stworzone zostało w języku chińskim i jest tłumaczone na język mniejszości narodowej w celu publikacji i dystrybucji w kraju, fotografowania lub nagrywania utworu artystycznego znajdującego się w miejscu publicznym czy też korzystania do celów samodzielnej nauki lub badań naukowych. Mając na względzie powyższe, należy stwierdzić, że *a contrario* niedozwolonym użytkowaniem będzie korzystanie z utworu w innych okolicznościach niż przewidziane przez ustawodawcę, chyba że odbywa się ono na podstawie odpowiedniej umowy bądź zezwolenia twórcy¹⁷.

Ustawa rozróżnia autorskie prawa osobiste i majątkowe, jednak podział ten jest mało wyraźny, gdyż w art. 10 wymieniono te prawa w 17 punktach w sposób łączny, nie precyzując, które z nich kwalifikuje się jako prawa osobiste, a które jako prawa

¹⁶ *Copyright Protection in China...*

¹⁷ *Ibidem.*

majątkowe. Rozróżnienie to można jednak pośrednio zdekodować z części *in fine* omawianego przepisu, formułującej uprawnienie do obrotu prawami wskazanymi w pkt 5–17 tego przepisu, a odmawiającej takiego uprawnienia dla praw wskazanych w pkt 1–4.

Obrót prawami autorskimi w ChRL odbywa się na podstawie umowy o przeniesienie praw autorskich albo na podstawie umowy licencyjnej¹⁸. Ustawodawca przewidział nadto instytucję licencji ustawowej, która ma zastosowanie w konkretnych przypadkach¹⁹, jednak nie będzie ona przedmiotem analizy niniejszego artykułu.

Zarówno umowa o przeniesienie praw autorskich, jak i umowa licencyjna zostały uregulowane w rozdziale III prawa autorskiego ChRL. Ustawodawca przewidział minimalną wymagalną treść obu wskazanych umów, zastrzegając jednocześnie, że winny one zawierać także inną treść, którą obie strony uznają za niezbędną. Godny uwagi jest art. 28, zgodnie z którym wysokość wynagrodzenia za korzystanie z utworu może zostać uzgodniona przez zainteresowane strony lub ustalona przez Departament Administracji Praw Autorskich w ramach Rady Państwowej we współpracy z innymi zainteresowanymi departamentami, który to podmiot bezwzględnie ustali wysokość wynagrodzenia w przypadku, gdy zainteresowane strony nie osiągną jednoznacznego porozumienia w tym zakresie.

Mając na uwadze omówiony podział na autorskie prawa osobiste i majątkowe, warto zaznaczyć, że zgodnie z art. 20–21 pierwsze z nich są nieograniczone w czasie, zaś drugie trwają co do zasady przez 50 lat po śmierci twórcy.

Na zakończenie należy zwrócić uwagę na specyfikę legislacyjną ChRL. Mamy bowiem do czynienia z jednej strony z prawem tworzonym na szczeblu ogólnokrajowym, zaś z drugiej strony z prawem tworzonym na szczeblu lokalnym. Ów podział występuje również na gruncie prawnautorskim, tak więc w zależności od odpowiednio określonej właściwości miejscowej mogą występować odmienne uregulowania²⁰.

Za Mają Głuchowską-Wójcicką warto skonstatować, że ChRL „przeszła długą drogę w kierunku nowoczesnego systemu ochrony własności intelektualnej i w obecnej chwili jest stroną większości najważniejszych międzynarodowych traktatów dotyczących ochrony praw niematerialnych”²¹. Na przestrzeni lat powołano wiele publicznych instytucji działających w zakresie praw własności intelektualnej. Wypracowane rozwiązania ustawodawcze w pełni odpowiadają założeniom przewidzianym w szczególności przez konwencję berneńską oraz TRIPS. Z pełnym

¹⁸ Należy zaznaczyć, że obrotem mogą zostać objęte wyłącznie autorskie prawa majątkowe. Autorskie prawa osobiste są niezbywalne, pozostają więc przy twórcy.

¹⁹ *Copyright Protection in China...*

²⁰ United States International Trade Commission, *China: Intellectual Property Infringement, Indigenous Innovation Policies, and Frameworks for Measuring the Effects on the U.S. Economy*, Washington 2010, s. 30–40; M. Kania, *Materialnoprawne, procesowe i instytucjonalne aspekty...*

²¹ M. Głuchowska-Wójcicka, *Zmiany w prawie własności...*, s. 569.

przekonaniem można więc stwierdzić, że z punktu widzenia *stricte* prawnego funkcjonujący w ChRL system prawa autorskiego odpowiada światowemu poziomowi.

SUMMARY

COPYRIGHTS IN THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

The paper tackles basic information on the Copyright Law in the People's Republic of China. The discussed theme is particularly interesting because the concept of the protection of the rights of an individual remained for many years contradictory to the concept of common good rooted in the tradition of the Central State. However, since 1979, the Chinese legislature has taken a number of measures to adjust its national copyright regulations to international standards. The reached legislative solutions fully correspond to principles stipulated mainly in documents such as the Bern Convention and the TRIPS Agreement. Thus, it can now be said with full confidence that from the strictly legislative point of view, the copyright system binding in the People's Republic of China meets the global standards.